జ్ఞానదేవుడు

ప్రొ పి. శ్రీరామమూర్తి

భారతదేశం పుణ్యభూమి. అనాది కాలం నుంచి ఇక్కడ ఋషులు, మునులు, సాధువులు, సంతులు అవతరిస్తుంటారు. వీరి జీవితాలచేత, బోధలచేత ప్రజలు ప్రభావితులైసన్మార్గాన్నవలంబిస్తూ వచ్చారు. అలాంటి మహాత్ములు దేశంలోని అన్ని ప్రాంతాలలో ఉద్భవించారు. మధ్య కాలంలో మహారాష్ట్రంలో జ్ఞానదేవుడు, ఉత్తరప్రదేశంలో కబీరు, పంజాబులో నానక్, వంగదేశంలో చైతన్యుడు, దక్షిణ దేశంలో త్యాగరాజు మొదలైన వాళ్లెందరో భక్తులు జన్మించి తమ బోధనలచేత ప్రజలను ప్రభావితులను చేశారు. మహారాష్ట్రంలో జన్మించిన అలాంటి మహాభక్తులలో అగ్రగణ్యుడైన జ్ఞానదేవుడి చరిత్ర తెలిసి కొందాం.

ప్రజలకు దగ్గరగా పరమార్థం

జ్ఞానదేవుడు మహారాష్ట్రంలో 1275 వ సంవత్సరంలో జన్మించాడు. జ్ఞానదేవుడు జన్మించేటప్పటికి అక్కడ మహానుభావ సంప్రదాయం, నాథ సంప్రదాయం ప్రచారంలో ఉండేవి. మహానుభావ సంప్రదాయాన్ననుసరించేవారు వైదిక ధర్మాచారాలను అవలంబించేవారు కారు. చక్రధర నామంతో విలసిల్లే శ్రీకృష్ణుడే పరదైవతమని విశ్వసిస్తూండేవారు. జ్ఞానదేవుడు వేదాలను ఉపనిషత్తులను భగవద్గీతను ఆధారంగా తీసికొని అందులోని ప్రసన్న గంభీర భావాల పరమార్థాన్ని ప్రజలకు బోధించాడు.

నాథ సంప్రదాయం

నాథ సంప్రదాయంలో వేదాంత యోగాల సమన్వయం ఉండేది. జ్ఞానేశ్వరుని ముత్తాత త్ర్యంబక పండితుడీ సంప్రదాయాన్నే అనుసరించాడు. త్ర్యంబక పండితుడు నాథ సంప్రదాయ ప్రవక్తయైన గౌరక్షానాథుని నుంచి స్వయంగా ఉపదేశాన్ని పొందాడు. తరువాత గహనీ నాథుడు జ్ఞానేశ్వరుని అన్నయైన నివృత్తి నాథునకీ ఉపదేశం చేశాడు.

అందరూ అర్హులే

జ్ఞానదేవుడు దైవభక్తిపరాయణులైన ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. వీళ్లు కులకర్ణులు, అంటే గ్రామకరణాలు. వీరి ముత్తాతయైన త్ర్యంబక పండితుడు పైఠను సమీపంలో ఉన్న ఆపె గ్రామంలో ఉండేవాడు. ఆ కాలంలో దేవగిరిని యాదవరాజులు పరిపాలిస్తూండేవారు. దేవగిరి ఒక సాంస్కృతిక కేంద్రంగా ఉండేది. అందువల్ల అతడక్కడికి తరలివెళ్లాడు; రాజాదరాన్ని పొందాడు. నాథసంప్రదాయానికి చెందిన గోరక్షానాథుని దగ్గర దీక్ష పొందాడు. నాథ సంప్రదాయానికి చెందిన వారు శివభక్తులు. వీరు యోగసాధన చేసి కుండలినీ శక్తిని

బాలప్రబోధం

మేలుకొలుపు కొనసాగటంలో నిపుణులు. వీరు సరళ స్వభావులై కులమత వివక్ష లేక అందరికీ ఈ సాధనను బోధిస్తూండేవారు. ముక్తిని పొందటానికందరూ అర్హులని వీరి విశ్వాసం. ఈ సంప్రదాయం ఉత్తర దేశంలో ఆవిర్భవించింది. మత్స్యేంద్రనాథుడు, గోరక్షానాథుడు దీనిని దక్షిణంలో ప్రచారం చేశారు.

విఠల్ పంతు విశిష్టత

త్ర్యంబకపంతు కుమారుడు గోవిందపంతు. అతని భార్య నీరాబాయి. వీళ్లిద్దరూ గహనీ నాథుని దగ్గర దీక్షను స్వీకరించి నాథ సంప్రదాయాన్నవలంబించారు. వీరి ఏకైక పుత్రుడు జ్ఞానదేవుని తండ్రియైన విఠల్‌పంతు, వీరు కూడా ఆవె గ్రామంలోనే నివసిస్తూ ఉండేవారు.

విఠల్ పంతు పుట్టినప్పటినుంచే వైరాగ్య సంపన్నుడు, భగవద్భక్తిపరుడు. జిజ్ఞాసతో శాస్త్రాలన్నింటిని అభ్యసించాడు. సన్మార్గోప దేశాన్నివ్వగల సద్గురువును అన్వేషిస్తూ తీర్థ యాత్రలు చేయసాగాడు. తీర్థాలు సేవిస్తూ పుణ్య పూనా పట్టణానికి సమీపంలోని ఆలంది గ్రామాన్ని చేరాడు. ఇంద్రాయణీ నదీస్నానం చేసి తీరంలో ఉన్న చెట్టు నీడలో ధ్యాన మగ్నుడై కూర్చున్నాడు. ఆ గ్రామకరణం సుప్రసిద్ధ పండితుడైన సిద్ధోపంతు అతనిని చూసి ముచ్చటపడ్డాడు. చిన్న వయసులోనే ఉన్నతాదర్శాలు, పరమార్థ చింత అబ్బాయిని అబ్బురపడ్డాడు. సిద్ధోపంతు ఆ బాలుడు కళ్లు తెరిచే వరకు వేచి తరువాత కుశల ప్రశ్నలడిగాడు. విఠల్‌పంతు తను అవె గ్రామవాసుడనని గోవిందపంతు పుత్రుడనని ఏడు సంవత్సరాల నుంచి తీర్థయాత్రలు చేస్తున్నానని విన్నవించాడు. సిద్ధో పంతు అతనిని తన ఇంటికి తీసుకు వెళ్లాడు.

ఎంతో సంతోషించారు

సిద్ధోపంతుకి సుందరి, గుణవతియైన రఖుమాబాయి అనే కుమార్తె ఉండేది. పాండురంగని ఆనతిపై సిద్ధోపంతు తన కుమార్తెను పెళ్లి చేసుకోమని విఠలుపంతుని కోరాడు. విఠలు పంతు కలలో పాండురంగడు అనుమతించటం చేత ఆమెను వెళ్లాడటానికి సమ్మతించాడు. వివాహ మహోత్సవం వైభవోపేతంగా జరిగింది. తరువాత సిద్ధోపంతు అల్లుణ్ణి, కూతుర్ని తీసు కుని ఆవె గ్రామానికి వెళ్ళి విఠలుని తల్లి తండ్రు లను కలిసాడు. వాళ్ళుకూడా అపురూపమైన కోడలు లభించినందుకు చాలా సంతోషించారు.

తీరని వెలితి

భగవద్భక్తి పరాయణురాలు, గుణరూప సంపన్నురాలైన రుక్మిణితో విఠలుపంతు కొన్ని రోజులు చాలా ఆనందంగా గడిపాడు. కొంత కాలానికి విఠలుపంతుని తల్లిదండ్రులు గతించారు. విఠలుపంతు చాలా దుఃఖించాడు.. పుత్ర వాత్సల్యం ఎక్కువగా ఉన్న తల్లిదండ్రులు లేక పోవటం అతనికి తీరని వెలితి కలిగించింది. సిద్ధోపంతు అతనిని ఓదార్చి చోటుమారిస్తే బాగుంటుందని ఆలందికి తీసుకునివచ్చాడు. అయినా విఠలుణ్ణి జీవితంయొక్క అస్థిరత్వాన్ని గూర్చిన ఆలోచనలు వెంటాడుతూనే ఉండేవి.

ఏనాటికైనా.....

ఒకనాడు విఠలుడు రుక్మిణిని సన్యాసం తీసుకోవటానికి అనుమతించమని అడిగాడు. ఆమె ''జీవితాన్ని జీవిత ధర్మాలను, విధులను నిర్వర్తించక పారిపోతే శాంతి సౌఖ్యాలు లభిస్తాయా?'' అని ప్రశ్నించింది. అతడు నిరుత్తరుడయ్యాడు. కాని మాటి మాటికి ఆయన ఆమె దగ్గర సన్యాసాన్ని గూర్చి ప్రస్తావిస్తూనే ఉన్నాడు. నిద్రాహారాలపై శ్రద్ధ వహించటం మానేశాడు. ఒకనాడు భోజనానికి వేళైందని గమనించకుండా ఆలోచిస్తున్నాడు. రుక్మిణి భోజనానికి పిలిస్తే సన్యాసానికి అనుమతి ఇమ్మని అడిగాడు. ఆమె పరాకుగా సరే మొదట భోజనం చేయమని వేడుకొంది. భోజనం చేసి చేయి కడగటానికి వెళ్ళిన విఠలుడు తిరిగి కనిపించలేదు. ఆమె పరాకుమాటలే అనుమతిగా తీసుకొని ఇల్లు వదలి వెళ్లిపోయాడు. అప్పటి నుంచి ఆమె దుఃఖిస్తూ అశ్వత్థానికి ప్రదక్షిణలు చేస్తూ ఏనాటికైనా భర్త తిరిగి రాగలడనే ఆశతో పరితపిస్తూండేది.

విఠోపంతు చైతన్యస్వామి అయ్యాడు

ఇల్లు వదలిన విఠలుపంతు అనేక యోజనాలు ప్రయాణం చేసి కాశీ క్షేత్రాన్ని చేరుకొన్నాడు. అక్కడ రామానందుడనే ఒక మహాత్ముని దగ్గరికెళ్లి సన్యాసాన్నిప్పించమని ప్రార్థించాడు. తాను ఆలంది నుండి వచ్చానని తనకు భార్యాపుత్రులెవరూ లేరని విన్నవించు కొన్నాడు. భార్యాపుత్రులను విడిచి, చెప్పకుండ వచ్చినవారికి సన్యాసాన్నివ్వరాదు కదా! రామానందుడాతడు చెప్పింది సత్యమేనని తలచి సన్యాసదీక్షనిచ్చాడు. అతనికి చైతన్యస్వామి యని దీక్షానామం పెట్టాడు.

నీ భర్త తిరిగి రాగలడు

తరువాత కొంతకాలానికి రామానందుల వారు దక్షిణదేశయాత్రలకు బయలుదేరారు. అన్ని ప్రదేశాలను సంచ

రిస్తూ ఆలందికి వచ్చారు. పరమ పుణ్యక్షేత్ర మైన కాశీనుంచి వచ్చిన శ్రీ రామానందుల వారిని సందర్శించటానికి సిద్ధోపంతు తన కుమార్తెను తీసుకొని వచ్చాడు. ఆమె రామా నందునికి సాష్టాంగ నమస్కారం చేసింది. రామా నందుడామెను 'లోకరక్షకులైన సంతానాన్ని కనమని' దీవించాడు. అది విన్న రుక్మిణి చిరునవ్వుతో 'మహాత్మా! నా భర్త నన్ను విడిచి వెళ్లాడు. నేనెలా సంతానాన్ని పొందుతాను' అని వగచింది. ఆమె విఠలు పంతుని వృత్తాంతాన్ని ఆయనకు విన్నవించు కొంది. అది వినడంతోనే రామానందుని కంతా తెలిసింది. వెంటనే రుక్మిణితో 'నా మాటలు వ్యర్థాలు కావు. నీ భర్త తిరిగి రాగలడు' అని చెప్పి తిరిగి కాశీకి ప్రయాణ మయ్యాడు. కోపారుణనేత్రుడైన గురు దేవుని చూసి చైతన్యస్వామి భయ కంపితు డయ్యాడు. ''ప్రభూ! నేను ఈ సంసార బంధనాలు త్రెంచుకొనటానికి అలా అసత్యం పలికాను. అందుకు చాలా పశ్చా త్తాపడుతున్నాను. నాకే శిక్షనైనా విధించండి సంతోషంతో స్వీకరిస్తా'' నని పలికాడు.

వాళ్లను వెలి వేశారు

రామానందుడాతనిని మరల గృ హస్థాశ్రమాన్ని స్వీకరించమని ఆజ్ఞా పించాడు. విఠలుడు అది శాస్త్ర విరుద్ధ మన్నాడు. అందుపై రామానందుడు మొదట అతడు సన్యాసాన్ని స్వీకరించడమే శాస్త్ర విరుద్ధమని తెలియజెప్పి అతనిని గృహస్థుగా తన విధులను నిర్వర్తించమని పంపాడు. విఠలుడు గురువు ఆజ్ఞచేత తిరిగి ఆలందికి వచ్చాడు. సిద్ధోపంతు చాలా సంతోషించాడు.

కాని గురువు ఆజ్ఞాపాలన విఠలుపంతుకొక అగ్ని పరీక్షయ్యింది. తోటి బ్రాహ్మణులు వారిని నీచంగా చూడ నారంభించారు. విఠలుని, ఆతని భార్య రుక్మిణిని వెలివేసారు. అతడు భార్యతో గ్రామాన్ని వదలి బయలుదేరి నదీతీరంలో ఏకాంతంగా నివసించసాగాడు. భార్య ప్రేమానురాగాలు, తన వివేకశక్తి అతని కండదండలుగా ఉండేవి.

జీవితాలే ఉపదేశాలు

ఆ పుణ్య దంపతులకు వరుసగ నలుగురు సంతానం కలిగారు. మొదట ముగ్గురు కొడుకులు. వాళ్ళకు వరుసగా పరమార్థ మార్గంలోని మజిలీలుగ ఎంచి నివృత్తినాథుడు, జ్ఞాననాథుడు, సోపాన దేవుడు అని నామకరణం చేశారు. నాల్గవ సంతానమైన కూతురికి ముక్తాబాయి అని పేరు పెట్టారు. వీరు నలుగురు సాంఘిక దురాచారాలకు, అర్థం లేని కఠోర నియమా లకు దూరంగా స్వతంత్ర పారమార్థిక వాతావరణంలో జన్మించి పెరిగి పెద్ద వారయ్యారు. వీరి జీవితాలల్పాలైనా జీవ కోటి కంతటికి అనల్పమైన ఉపదేశా న్నందించాయి. విశ్వమానవులకు మేలు బంతులైనాయి.

గీతోపదేశాలు

సంతానం కలిగిన ఆనందంతో బాటు సంఘీయుల వలన బాధలు పెరిగాయి. పిన్న వయసులోనే జ్ఞానదేవుడు భగవద్గీతోపదేశాలలో ఆసక్తి కలిగి ఉన్నాడు. అతడు తండ్రితో అందరికీ సంస్కృతం వస్తే బాగుంటుందని చెప్పాడు. అంతట తండ్రి 'నీవు పెద్దవాడైన తరువాత సరళమైన మరాఠీభాషలో గీతోప దేశాలు తెలిపి అందరిని తరింపచేయ మన్నాడు. ఆ మాట అతనిపై గొప్ప ప్రభావాన్ని చూపింది.

అనుజ్ఞ నివ్వండి!

పిల్లల తెలివితేటలు, పరమార్థానికి తల్లిదండ్రులను మురిపించాయి. విఠలుడు వీరింతవారైనా నేను వీరికి ఉపనయన సంస్కారం చేయలేకపోయాను కదా అని బాధ పడ్డాడు. ఆ గ్రామంలో పెద్దలైన బ్రాహ్మణులను సమీపించి తమపై ఉన్న వెలిని తొలగించి పిల్లలకు ఉపనయన విధిని నెర వేర్చటానికి అనుజ్ఞనివ్వ మని వేడుకొన్నాడు. వారందరు శాస్త్రాలను పరిశీలించి ప్రమాణం కనిపించక అతనికి పైఠను పండితులదగ్గరికి వెళ్లమని సలహా ఇచ్చారు. విఠలుడు దీనవదనుడై తిరిగి ఇల్లు చేరాడు.

జ్ఞానదేవుని కుపదేశించు!

విఠలుడు తన కుటుంబాన్ని తీసుకుని త్ర్యంబకాన్ని చేరాడు. అక్కడ చాలాకాలం ధ్యాననిష్ఠుడై ఉన్నాడు. ఒకనాడు ఉదయాన్నే లేచి సమీపంలో ఉన్న పర్వత ప్రాంతాలకు వెడతామని వారందరూ బయలుదేరారు. అక్కడి ప్రకృతి సౌందర్యానికందరూ ముగ్ధ లయ్యారు. అన్నిచోట్ల నిండి ఉన్న శాంతికి వారాశ్చర్య పడ్డారు. అంతలోనే ఒక పెద్ద తుఫాను వచ్చింది. ఆ అలజడికి కలతచెంది ఒక పెద్దపులి పరుగిడుతూ అక్కడికి వచ్చింది. వారందరు చెల్లాచెదురుగా ఎవరి ప్రాణాలు రక్షించు కోవటానికి వారు పరుగెట్టారు. తుఫాను తగ్గి పోయింది. అందరూ ఒకచోట చేరారు. కాని నివృత్తినాథుడు కని పించలేదు. అతని కోసమందరూ వెదుకు తున్నారు. పెద్దపులి వాతన పడి మరణించా డేమోనని భయపడుతున్నారు. జ్ఞానదేవుడు వారికి ధైర్యం చెబితే వారు ఇంటికి వెళ్లి

తిరుమల సాక్షాత్తూ వైంకుంఠవాసుడైన శ్రీనివాసుని క్రీడా స్థలము. ఇది అతి పవిత్రమైనది. ఇది దేవతలకు, మహర్షులకు నిలయము. అందుకే తిరుమలను పవిత్రంగా వుంచాలి. శ్రీవారి దర్శనం కోసం మాత్రమే తిరుమలకు రావాలి. ఆ దేవదేవుని దర్శనామాత్రముచే మానవుల పాపాలన్నీ తొలగిపోతాయి.

నివృత్తినాథుని కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు.

కొంతసేపటికి నివృత్తినాథుడు అతి నిశ్చల మనస్కుడై ధీర గంభీరవదనంతో ఇల్లు చేరు కొన్నాడు. పులి భయంతో అత డటు ఇటు పరు గెడుతూ త్రోవ తప్పి పోయాడు. కొంత కాల మలా తిరిగి తిరిగి ఒక గుహను చూశాడు. ఆ గుహలో ప్రవేశిం చగా అతడొక సాధువు సమాధినిష్ఠుడై కూర్చుని ఉన్నాడు. అతడే గుహనీనాథుడు, నాథ సంప్రదాయానికి చెందిన మహాయోగి, సిద్ధుడు, అతడు నివృత్తి నాథుణ్ణి అనుగ్ర హించి అతనికి ఉపదేశమిచ్చాడు. జ్ఞాన దేవునికి ఉపదేశమివ్వమని నివృత్తినాథుని ఆజ్ఞాపించాడు. నివృత్తినాథుడు గురువు ఆజ్ఞ ప్రకారం జ్ఞానదేవునికి ఉపదేశ మిచ్చాడు.

అతడు కూడా విద్యలు నేర్చుకోవాలా?

తరువాత వారందరు పైఠను నగరాన్ని చేరారు. అక్కడ విద్వాంసులైన పండితుల దగ్గరికి వెళ్ళి విఠలుడు తన పుత్రులకు ఉపనయన సంస్కారాన్నిప్పించండని వేడుకొన్నాడు. ''ఉప నయనం లేనిదే వారు వేదాభ్యాసం చేయలేరు. వారు మహత్తరమైన వేద విజ్ఞానవంతులవుతారు. వారందరు బుద్ధిమంతులు, జిజ్ఞాసువులు, భగవద్భక్తి పరయాణులు; వీరిలో జ్ఞానదేవుడు చాలా తెలివిగలవాడ''ని చెప్పుకొన్నాడు. ఆ బ్రాహ్మణులందరు అతని మాటలు విని ''నీ పుత్రుడే జ్ఞానదేవుడు కదా! అతనికిక విద్యలు నేర్వవలసిన పని ఏమి?'' అని ఆక్షేపించారు.

భేదమేమీ లేదు

అదే సమయంలో ఒక రైతు ఒక దున్న పోతును కొడుతూ జ్ఞానా! త్వరగా నడవమని బెదిరిస్తున్నాడు. అది విన్న బ్రాహ్మణులు-- ''ఆ దున్నపోతు పేరు కూడ 'జ్ఞాన' అనే కదా! మీ జ్ఞానదేవునికి దానికి భేదమేమి'' అంటూ పరిహాసా లాడారు. అందుకు జ్ఞానదేవుడు మృదు గంభీర వచనాలతో ఇలా అన్నాడు. ''అవును భేదమేమీ లేదు. చూడండి! దానిపై కొట్టిన దెబ్బలు నాకూ తగిలాయి కదా!'' అని తన వీపుపై కొరడాదెబ్బల చారలను చూపించాడు. అది చూసిన పండితు లందరు ఆ అద్భుతానికి చకితులై జ్ఞాన దేవుడు అసామాన్య శక్తిమంతుడని తెలిసి కొన్నారు. జ్ఞానదేవుడు వారందరికి భగవంతుడందరిని సమానంగానే సృష్టించాడనే గుణపాఠాన్ని చెప్పాడు.

దున్నపోతు వేదం చదివింది

అప్పటికీ విశ్వాసం కలుగక ఒక బ్రాహ్మణుడు ''ఆ పశువుకు మనకూ భేదం లేకపోతే ఆ పశువు వేదాలను చర్చించ గలదా?'' అని ప్రశ్నించాడు. అంతట జ్ఞానదేవుడా మహిషాన్ని సమీపించి ప్రార్థన చేసి వేదమంత్రాలు పఠించమని కోరాడు. వెంటనే ఆ మహిషం స్వర యుక్తంగా వేదపారాయణం చేయ నారంభించింది. అందరూ ఆశ్చర్యమగ్నులయ్యారు.

జ్ఞానదేవుని సమీపించి--''మీరు మహా పురుషులు, మా అజ్ఞానం పటాపంచ లైంది. మీకు ఉపనయన సంస్కారం చేయటానికి మా కెలాంటి అభ్యంతరం లేద''ని చెప్పారు. అందుకు ఆ సోదరులు ''మాకు ఉపనయన సంస్కారాలక్కర లేదు. మేము బాలురుగానే సన్యసించ దలచాం. మీరు మాకు అనుమతి పత్రాన్నిస్తే చాలని'' అన్నారు. అలాగే అనుమతి పత్రం ఇవ్వబడింది.

బదరికి వెళ్ళిపో!

అదే సమయానికి రామానంద స్వామి పైఠను నగరానికి వచ్చాడు. అతడు విఠలుని, అతని సంతానాన్ని చూసి చాలా సంతోషించాడు. ''నీవు మళ్ళీ గృహస్థాశ్రమం స్వీకరించనని అంటూనే వచ్చావు. నీవీ సంతానాన్ని పొంది కృతకృత్యుడవయ్యావు. ఇపుడు నీ భార్యతో బదరీ నాథ క్షేత్రానికి వెళ్ళిపో! అక్కడ తపోవ్రతాన్ని ఆచరిస్తూ కృతార్థుడవు కమ్మ'' ని ఆజ్ఞాపించాడు. విఠలుడు చిన్నదైన ముక్తాబాయిని జాగ్రత్తగా చూసుకొమ్మని సోదరులను హెచ్చరించి బదరీ క్షేత్రానికి ప్రయాణ మయ్యాడు.

(సశేషం)